

Vilde Herjuaune Johannessen

Utformingen og utviklingen av britisk utenrikspolitikk ovenfor det Nære Østen mellom 1920 -1923

Fra Sèvres til Lausanne

Bacheloroppgave i historie

Veileder: Karl Erik Haug

Mai 2021

Vilde Herjuaune Johannessen

Utformingen og utviklingen av britisk utenrikspolitikk ovenfor det Nære Østen mellom 1920 -1923

Fra Sèvres til Lausanne

Bacheloroppgave i historie
Veileder: Karl Erik Haug
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for moderne samfunnshistorie

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

1. Introduksjon

1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	1
1.2 Avgrensning av problemstilling	3
1.3 Disposisjon for oppgave	4

2. Hoveddel

2.1 Benyttet metode	5
2.2 Primær- og sekundærlitteratur.....	5
2.3 Utgangspunkt for utenrikspolitikken under den koalisjonsregjeringen	9
2.4 Britisk utenrikspolitikk i relasjon til fredsavtalen i Sèvres.....	11
2.5 Britisk relasjon til den tyrkiske nasjonalitetsbevegelsen.....	14
2.6 Regional støtte til greske tropper.....	18
2.7 Britisk posisjon i Chanak.....	23
2.8 Lausannekonferansens innvirkning.....	29

3. Konklusjon

3.1 Konklusjon.....	34

Utformingen og utviklingen av britisk utenrikspolitikk ovenfor den Nære Østen mellom 1920 -1923

Fra Sèvres til Lausanne

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Den første verdenskrigen førte til betydelige endringer med hensyn til internasjonal politikk finne sted, dette blant annet med utgangspunkt i Versaillestraktaten som ble undertegnet i 1919. Som resultat av blant annet denne undertegnelsen kunne det observeres fundamentale endringer med henhold til internasjonal politikk, geografiske og nasjonale konstruksjoner samt den videre etablering av internasjonale relasjoner og maktpolitikk. Sistnevnte ville i betydelig grad være gjeldende for de fremste europeiske stormaktene i samtid, deriblant Storbritannia. Med utgangspunkt i det foregående århundret hadde Storbritannias posisjon som maktbalansør og internasjonal stormakt.. Det politiske og økonomiske hegemoniet som Storbritannia utgjorde var mot overgangen til 1920-tallet preget av interne utfordringer samt en overordnet behov om å opprettholde internasjonal innflytelse gjennom sine dominioner og kolonier. Disse endringene i Storbritannias internasjonale posisjon la grunnlag for endring. De første årene av mellomkrigstiden la grunnlag for en brytningstid hvor tidligere internasjonale ambisjoner måtte tilpasses et svekket Imperium og en forandret internasjonal maktbalanse.

Det er dermed av interesse å ta utgangspunkt i en konkret periode og region som ble sentral under Storbritannias utenrikspolitikk i dette tidsrommet, særlig med hensyn til utviklingen av stormaktpolitikken. Det er særlig hovedtrekkene og utviklingen innenfor britisk utenrikspolitikk som er ønskelig å se nærmere på. Perioden rommet endringer med henhold til både motivasjon og metode innenfor den gjeldende utenrikspolitikken, samt viser til forsøk på å opprettholde kontinuitet med hensyn til å beholde en internasjonal maktposisjon. I møte med det internasjonale verdensbilde som nå var preget av krigens ettervirkninger var behovet for en tilpasset britisk utenrikspolitikk stort.

I relasjon til ønsket om å analysere endringene og kontinuiteten innenfor britisk utenrikspolitikk i mellomkrigstiden er det relevant å ta utgangspunkt i en komprimert tematikk og tidsperiode. Med hensyn til dette er utviklingen i det Nære Østen, dette utgjør en betegnelse for territoriet som tidligere utgjorde den vestlige delen av det Osmanske riket, svært relevant. I møte med betydelige sanksjoner som følge av tapet under krigen samt indre konflikt ville riket omsider falle i 1922. Denne omveltningen ville påvirke omliggende nasjoner samt de europeiske stormaktene som allerede var tilstede i området. Gjennom en etablert tilstedeværelse i den østlige delen av det Osmanske riket fra tidligere, hadde Storbritannia interesse av å opprettholde innflytelse i regionen. Det er derfor interessant å se nærmere hvordan utformingen av britisk utenrikspolitikk forekom og utviklet seg i møte med regional uro som følge av Osmanske rikets fall. Det vil derfor være av interesse å videre belyse og analysere britisk interaksjon og handling i regionen mellom første verdenskrigs ende og Mustafa Kemal Atatürks inntog som president i den nyetablerte tyrkiske republikken i 1923.

1.2 Avgrensning av problemstilling

Denne analysen vil belyse britisk utenrikspolitikk rettet mot det Nære Østen i de påfølgende årene etter første verdenskrig, dette rettet mot oppdelingen av det Osmanske riket samt etablering av republikken Tyrkia. I relasjon til dette vil også Storbritannias relasjon til hellas belyses. Det vil også gjøres en avgrensning geografisk, dette er derfor ønskelig å fokusere på det Nære Østen istedenfor det Osmanske riket som helhet. Til tross for at den Nære Østen inkluderer områder som Balkan, deler av Middelhavet og den sørvestlige delen av Asia, er det ønskelig å fokusere hovedsakelig på sistnevnte. Analysen vil utelukkende belyse et britisk perspektiv, dette for å danne en oversikt over de grunnleggende tendensene innenfor utenrikspolitikken i perioden. Dette er ønskelig av flere grunner. Først og fremst er det britiske perspektivet av verdi å analysere da det viser til en av de europeiske stormaktenes endrede posisjon i begynnelsen av mellomkrigstiden. Reaksjonene og motivasjonene som i dette tilfellet ble gjeldende er også relevante, dette for å se hvordan økende grad av internasjonal uro og synkende grad av stabilitet gjennom internasjonale relasjoner påvirket Storbritannias overordnede politikk.

Nærmere bestemt vil forskningsspørsmålene belyse de interne og eksterne faktorene som påvirket utformingen og utviklingen av britisk utenrikspolitikk ovenfor det Nære Østen. Interne diskusjoner hos britiske myndigheter samt eksterne hendelser og innflytelse vil begge være sentrale aspekt i denne analysen. Forskningsspørsmålene omhandler tidsperioden mellom 1920-1923, dette mellom fredsavtalen i Sèvres og Lausannekonferansen. Med utgangspunkt i dette tidsrommet vil britiske myndigheters intensjoner i regionen bli vektlagt. Dette er en tidsperiode som er belyst innenfor moderne faglitteratur på feltet, men det er likevel ønskelig å betrakte denne tematikken fra et annet perspektiv. Dette gjelder særlig muligheten til å kunne betrakte hendelsene i denne perioden fra et rent britisk perspektiv. Det er dermed relevant å analysere hvordan Storbritannias utenrikspolitikk med utformet og utviklet mellom 1920-1923? Innenfor dette overordnede spørsmålet er det også relevant å inkludere et forskningsspørsmål som konkretiserer analysen i større grad. Hvordan utviklet den britisk-tyrkiske relasjon seg mellom Sèvresavtalen og Lausannetrakten? Dette er spørsmål som vil kunne belyse et annet perspektiv innenfor emnets faglitteratur som til nå ikke er vektlagt i stor grad.

1.3 Disposisjon for oppgaven

I relasjon til oppgavens problemstilling er den videre disposisjonen for oppgaven viktig. Det er ønskelig å gi en innsikt i metoden som er benyttet for å innhente relevant primær og sekundærlitteratur samt hvordan analysen som helhet skal ta i bruk relevant informasjon for å kunne belyse oppgavens tematikk. I takt med dette vil den gjeldende litteraturen som skal benyttes presenteres med henhold til historisk kronologi, dette da oppgavens øvrige forskningsspørsmål benytter en kronologisk metode for å vektlegge endring over tid i britisk utenrikspolitikk. I denne delen av oppgaven vil innhentet litteratur presenteres med henhold til sin relevans for den overordnede problemstillingen. Etter introduksjonen av den relevante litteraturen er gjort vil analyse og drøfting av relevant informasjon begynne. Her vil det benyttes ulike vinklinger relatert til de faglige funnene som er gjort, dette er særlig relevant for oppgavens konklusjon hvor forskningsspørsmålene igjen vil trekkes frem og sees i sammenhengene med de viktigste poengene fra drøftingen. Dette vil i sin helhet resultere i en kortere oppsummering av sentrale funn.

2.1 Benyttet metode

Det vil benyttes en historiefaglig metode i arbeidet med denne oppgaven, dette for å best kunne belyse og analysere de aktuelle forskningsspørsmålene. Oppgavens hoveddel vil være fremstilt i kronologisk form, dette for å lettere kunne analysere og problematisere informasjonen som er tilgjengelig innenfor dette historiefaglige feltet. Gjennom denne metoden vil det også aspekter slik som eksterne og interne faktorer bli tydeliggjort, noe som er sentralt for å kunne besvare forskningsspørsmålene på en effektiv og presis måte. En kronologisk metode er også ett passende verktøy å benytte innenfor oppgaven på grunnlag av perspektiv det gir. Med utgangspunkt i britisk utenrikspolitikk mot det falne Osmanske riket ved overgangen til 1920-tallet vil sentrale hendelser og motivasjoner av politisk og militær natur vise til en overordnet utvikling og tilpasningsdyktighet.

En kronologisk metodologi vil også unngå unødvendig repetisjon av informasjon og analyse, noe som vil gjøre oppgaven i større grad ryddig og effektiv. Oppgavens hoveddel vil dermed være kronologisk oppdelt. Innenfor hvert kapittel vil den historiske konteksten for analysen først beskrives, deretter vil analysen av litteraturen bli utført. På grunnlag av oppgavens historiske perspektiv som spenner seg fra 1920-1923 er det av interesse å systematisk fremstille denne perioden etter dens mest fremtredende hendelser. Denne metodologien vil gjøre det lettere å kunne fremstille samt forstå utviklingen i perioden samt å kunne tilføre faglig litteratur på en ryddig måte.

2.2 Primær- og sekundærlitteratur

I relasjon til oppgavens metodologi er benyttelsen av litteratur sentral. Oppgavens hoveddel tar utgangspunkt i både primær- og sekundærlitteratur. Kombinasjonen av disse gir en variert faglig innsikt i perioden. Arbeid med primærlitteratur vil likevel være preget av utbredt kildekritikk med hensyn til innhenting av relevant informasjon. Det har derfor vært sentralt å ta utgangspunkt i digitale ressurser som er troverdig og ryddig i sin fremstilling av kildemateriale. I dette tilfellet har det vært relevant å benytte National Archives UK med hensyn til innhenting av primærkilder. For å gi en dypere innsikt i Britisk politikk er det også relevant å benytte UK Parliament Hansard, her vil utdrag fra debatter og taler fra over- og underhuset benyttes for å vise til utforming av britisk utenrikspolitikk. Til tross for primærlitteraturens unike evne i å gi innsyn vil den

tilgjengelige litteraturens potensiale også være begrenset til den respektive oppgaven som skal utarbeides.

I denne oppgaven er primærkildene hentet fra det statlige arkivet Cabinet Papers. Denne ressursen gir innsyn i det britiske kabinettet, noe som er av stor verdi for å kunne forstå overordnede intensjoner og motivasjoner innenfor den britiske regjeringen. Det er dermed av interesse å benytte dokumenter som sentrerer seg på utvikling innenfor det Nære Østen mellom 1920 og 1923. Disse dokumentene vil belyse relevant aspekter av britisk utenrikspolitikk i den aktuelle perioden og regionen, samt den interne dialogen relatert til dette. De relevante dokumentene viser særlig til britisk perspektiv og handling med hensyn til den tyrkiske nasjonalismen som ble gjeldende i perioden. Dokumentene henger særlig sammen med utvikling av tyrkisk nasjonalisme under Mustafa Kemal samt den gresk-tyrkiske krigen som ville påvirke Storbritannias tilgang til området. I relasjon til dette vil det også benyttes kilder som dannet et bredere historisk perspektiv til den aktuelle perioden.

Sekundærkildene vil være utgangspunktet for analysens hoveddel. Fagfeltet rommet flere ulike perspektiver knyttet til den britiske innflytelsen i regionen. I denne analysen vil de bli sett i sammenheng med hverandre for å kunne vise til nye perspektiver. Sekundærlitteraturen som benyttes utgjør både bredere og et mer snevert innsyn innenfor den historiske perioden som undersøkes. Dermed vil noe av litteraturen ha et bredere perspektiv på det britiske imperiets utenrikspolitiske utøvelse samt sammenhengen av denne. Andre bidrag på fagfeltet setter større fokus på konkrete hendelser og deres utfall, f.eks. Storbritannias rolle i Chanakkrisen. Denne litteraturen vil gjøre det mulig å se nærmere på de nyeste faglige funnene og refleksjonene som er gjort innenfor den respektive tematikken som skal undersøkes. I sin helhet vil sekundærlitteraturen gi en innsikt i hvilke spørsmål som allerede er belyst innenfor den respektive tematikken, samt hvilke faglige områder av forskningen som ikke enda er belyst. Utvalget av sekundærkildene er likevel gjort med hensyn til å danne en god oversikt over forskningen som allerede er gjennomført, samt stille spørsmål hvor det blir relevant.

Alexander Lyon Macfie utgjør en av de fremste historikerne som har bidratt til dette fagfeltet. Hans forskningsfelt er i stor grad sentrert rundt relasjonen mellom Vesten og Østen i et bredere politisk perspektiv. «*British foreign policy in the near east, 1916-1922: Questions of responsibility*» sentrerer seg på Britiske interesser innenfor tidsperioden, dette involverer i stor grad tilgangen på østlige territorium. «*The chanak affair (September – October 1922)*» er også relevant å ta i bruk da det tar utgangspunkt i en konkret hendelse og viser derifra til grunnleggende motiver og tendenser fra et Britisk perspektiv. Macfies «*British views of the Turkish national movement in Anatolia, 1919-1922*» av vesentlig betydning innenfor dette feltet, dette igjen for å vektlegge Britisk motivasjon og handling i regionen. Her vektlegger særlig de ytre påvirkningene som igjen påvirket Britisk politikk i en region som var av betydelig verdi. Hans forskning er et bidrag om er relevant å trekke frem da det viser til en bred forståelse av overordnede Britiske interesser, samt de interne utfordringene som fant sted innenfor Lloyds regjering. «*The straits question: the conference of Lausanne*» utgjør også et sentralt verk innenfor feltet som nærmere undersøker de geopolitiske spørsmålene som ble rådende under Lausanne konferansen. I motsetning til feltets nyere bidrag holder Macfie seg til et annet perspektiv som i større grad ser sammenhengen mellom Lloyd Georges regjering og den foregående Asquiths regjeringen. Dette perspektivet tilfører nyanse i henhold til de spørsmålene som besvares.

Med hensyn til sentrale bidrag til fagfeltet er Marian Kent relevant å belyse. I sin bok «*The great powers and the end of the ottoman empire*» benytter Kent en oppstykket oversikt over de fremste stormaktene i periodens relasjon til det falne imperiet. Her inkluderes et lengre kapittel dedikert til Storbritannias overordnede motivasjon samt handlinger ovenfor Imperiet mellom 1900-1923. Innenfor Kents perspektiv er det lagt vekt på bruken av primære kilder, særlig med vekt på perioden mellom første verdenskrigs slutt og etablering av republikken Tyrkia. I sin helhet retter verket oppmerksomhet på både ytre og indre faktorer som la grunnlag for imperiets fall. Det blir i dette tilfellet relevant å benytte informasjonen som sentrerer seg på overordnede britiske interesser.

Kent tar utgangspunkt i en bredere beskrivelse av britiske motivasjoner og interesser i møte med det Osmanske riket, dog dette er av interesse er det også ønskelig med andre vinklinger. Daniel Joseph Macharthur Seal belyser gjennom sin artikkel «*Turkey and Britain: From enemies to allies 1914-1939*» en mer langstrakt oversikt og analyse av britisk-tyrkiske relasjon på det politiske spekteret. Innenfor sin forskning benytter han i likhet med Kent en variert mengde av primærlitteratur for å danne en bredere forståelse for den overordnede politikken på et makro-nivå. Likevel tilfører han nye elementer i sin forskning som ser nærmere på nylig tilgjengeliggjort litteratur. Han står også for andre sentrale verk som undersøker perioden, deriblant «*Intelligence and Lloyd Georges secret diplomacy in the Near East*» som legger vekt på den interne dialogen innenfor Lloyd Georges regjering i tidsperioden som er av interesse. I sin helhet har Macharthur Seals bidrag til forskningsfeltet gitt en innsikt i overordnede tendenser for Lloyd Georges regjering og den utenrikspolitiske utviklingen innenfor det Nære Østen. Macharthur benytter også sentrale prinsipper som blir funnet i arbeidet til historikeren John Ferris som har gitt større fokus til etterretningstjenestene rolle i internasjonal politikk, et perspektiv som ikke er utbredt på feltet på dette tidspunktet.

I relasjon til de mest sentrale verkene gjort med utgangspunkt i den aktuelle perioden og tematikken vil også sekundærlitteratur med et bredere perspektiv benyttes. Det finnes en betydelig andel litteraturen som viser til tendenser utvikling innenfor britisk utenrikspolitikk i mellomkrigstiden, det har dermed vært av interesse å velge de mest fremtredende av dem. Dette inkluderer blant annet T.O Lloyds «*Empire, welfare state, Europe: English history 1906-1992.*» Det vil også inkluderes nyere artikler som illustrerer den britiske utenrikspolitikken grunnleggende utvikling. Dette inkluderer Erik Goldsteins «*The British official mind and the Lausanne conference, 1922-23*», Demirci Sevtaps «*Turco-British diplomatic manoeuvres on the Mosul question in the Lusanne conference, 1922-1923*» samt Gaynor Johnsons «*Curzon, Lloyd George and the control of British foreign policy, 1919-22: A reassessment*» Denne litteraturen vil gjøre det mulig å gi en bredere oversikt over perioden som helhet, noe som utgjør nødvendig kontekst for de relevante forskningsspørsmålene. Det er også viktig å forstå hvilke aspekter av tematikken disse kildene ikke har belyst like mye. I dette tilfellet er det særlig interessant å se på Det vil dermed bli relevant i denne oppgaven å ta utgangspunkt i litteraturen for å prøve å forstå hvordan både indre og ytre tendenser formulerte og utviklet den Britiske utenrikspolitikken i regionen. Her vil den tilgjengelige forskningen

bli analysert og diskutert for å kunne innhente informasjon som best mulig besvarer de relevante forskningsspørsmålene. I neste del av oppgaven vil selve analysen begynnes ved å presentere utgangspunktet for den britiske utenrikspolitikken ved begynnelsen av 1920-tallet.

2.3 Utgangspunkt for utenrikspolitikken under koalisjonsregjeringen

David Lloyd Georges liberale regjering hadde siden dets introduksjon i 1916 vært preget av den første verdenskrigens utvikling og slutt i 1918. Omveltningen som fant sted i de påfølgende årene var være preget av krigens resultat samt frykt for nye eskaleringer av konflikt. Storbritannias posisjon som stormakt var fremdeles gjeldende på dette tidspunktet, men nye hensyn måtte likevel tas innenfor et utenrikspolitisk perspektiv. Dette utgangspunktet la grunnlag for utformingen av en overordnet politikk som på flere plan utviklet og tilpasset seg over tid inntil større grad av internasjonal stabilitet var gjenopprettet. Med hensyn til situasjonen i det svekkede osmanske riket var utforming av Britisk utenrikspolitikk særlig utfordrende med hensyn til de ulike prioriteringene som måtte foretas. Det osmanske riket som i forkant av første verdenskrig hadde utgjort en verdifull relasjon til det britiske Imperiet, særlig med hensyn til Krimkrigen i det foregående århundret, hadde nå utviklet seg til å bli en tilsynelatende mer ustabil relasjon. I samspill med britiske interesser under Lloyds regjering var også Allierte forpliktelser noe som fikk betydelig påvirkning. Disse simultane interessene og forpliktelsene var alle sentrale aspekter av de overordnede politiske utfordringene som var gjeldende på det interne og eksterne plan for Storbritannia som stormakt.

Med hensyn til den utenrikspolitiske utformingen er det interne politiske klimaet av interesse å forstå. Med utgangspunkt i det som betegnes «kupongvalget» i 1918 opprettholdt Lloyd George en koalisjonsregjering bestående av det Liberale partiet samt det konservative partiet. Lloyd beskriver utgangspunktet for denne koalisjonsregjering, hvor behovet for å danne en koalisjon mellom det svekkede Liberale partiet, det Konservative partiet og de pro-koalisjonen fra Labour.¹ De grunnleggende

¹ Lloyd, 1993: 93

motsetningene i utenrikspolitiske interesser innenfor regjeringen kan forstås å bidra til utfordringene med utformingen av en presis politikk ovenfor det falne osmanske riket.

I korrelasjon var det ikke bare interne politiske forholdet som la grunnlag for utformingen av britisk utenrikspolitikk ovenfor den Nære Østen. Internasjonale forpliktelser er også særlig relevant å denne konteksten da de viser til de mange variablene som måtte tas i betraktning av Lloyds koalisjonsregjering. Dette ble særlig fremtredende ved overgangen til 1920 hvor blant annet Versaillestraktaten ble redegjort for. Med hensyn til krigens grupperinger ville likevel Storbritannia få en betydelig påvirkningskraft, særlig med hensyn til territorial dominans i svekkede Osmanske riket. Lloyd viser blant annet til avtalen fra 1916 under tilnavnet «Sykes-Picot» som la grunnlag for oppdeling av regionen, dette mellom Storbritannia og Frankrike.² Denne avtalen utgjør et konkret eksempel på de ulike hensynene som måtte tas forbehold om på dette tidspunktet, særlig med hensyn til Storbritannias skiftende rolle i det internasjonale verdensbildet.

Den internasjonale rollen som maktbalansør kan i noen grad beskrives som svekket på dette tidspunktet, særlig med grunnlag av krigens påvirkning på Storbritannia og det påfølgende imperiet som en helhet. Overordnet britisk politikk besto allerede av en rekke ulike organ som alle la utgangspunkt for en sammensatt og presis utenrikspolitikk, med hensyn til nye forpliktelser og større grad av internasjonal integrasjon hadde utformingen utviklingen av britisk utenrikspolitikk potensialet til å være utfordrende i større grad enn tidligere. I neste kapittel er det derfor av interesse å se nærmere på den internasjonale avtalen som i betydelig grad kan knyttet til den videre utformingen av utenrikspolitikken mellom 1920 og 2023.

² Lloyd, 1993: 95

2.4 Britisk utenrikspolitikk i relasjon til fredsavtalen i Sèvres

Utformingen av den britiske utenrikspolitikken i denne perioden bør naturligvis knyttet til fredsavtalen som ble undertegnet 10. August 1920. Fredsavtalen i Sèvres ble utviklet som en del av den første verdenskrigs konklusjon og involvere også nye geografiske inndelinger for det osmanske riket. Med utgangspunkt i ententemaktens seier ved krigens slutt i 1918 ville konsekvensene for det tidligere imperiet være store, særlig med hensyn til geografisk dominans. Avtalen konsoliderte at en rekke sentrale landområder som tidligere lå under det sentraliserte Osmanske sultanatet ble underlagt i større grad internasjonal kontroll. Den østlige regionen som tidligere tilhørte det osmanske riket, under betegnelsen Midtøsten, ville bli oppdelt etter britisk og fransk interesse. Dette innebar blant annet at Palestina og Mesopotamia ble britiske mandater. I tillegg var det også innenfor Storbritannia og de resterende alliertes interesse å opprettholde militær tilstedeværelse i nærheten av Konstantinopel. Det er likevel av interesse å forstå hvordan Storbritannias utenrikspolitikk ble formet med utgangspunkt i denne internasjonale fredsavtalen.

Avtalens implementering ville vise til de mange variablene som måtte gjøres rede for med hensyn til hvordan regionen skulle behandles og utvikles under internasjonalt styre. Med hensyn til britiske bestemmelser ville særlig det osmanske rikets sentrum Konstantinopel samt store deler av Midtøsten være av betydelig interesse. Grunnlaget for hvordan Storbritannia prioriterte sin oppmerksomhet i regionen kan sees på fra ulike vinkler. Kent viser på sin side til en lengre tendens i britisk utenrikspolitikk som i de siste tiårene av det Osmanske rikets opprettholdelse var sentrert i Mesopotamia og Persiabukten.³ Denne vedvarende prioriteringen kan forstås å ha videreutvikles også etter den første verdenskrigs slutt, særlig med hensyn til regionen som vital for både benyttelsen av regionale ressurser samt den strategiske plasseringen. Kents perspektiv senterer seg også rundt et potensielt overordnet behov for tilgjengelig til imperiets kronjuvel India samt tilgjengelighet og kommunikasjon med det Nære Østen i sin helhet.⁴ På denne siden kan den britiske utenrikspolitiske strategien i regionen betraktes å ha videreført noen sentrale elementer av politikken som var gjeldende i regionen før krigens begynnelse. Mandatene som ble tilegnet Storbritannia gjennom

³ Kent, 1996: 172

⁴ Kent, 1996: 172

avtalen gjorde det likevel tilsynelatende utfordrende å utøve fullstendig dominans i regionen, særlig i møte med gryende arabisk nasjonalisme i regionen. Med indikasjoner på at britisk interesse i regionen var preget av tidligere av tendenser videreføre etter den foregående Asquith regjeringen samt med overordnede imperialistiske motivasjoner kan det være enkelt å forenkle britisk politikk i regionen. Det er likevel andre variabler som må tas i betraktning.

Det er også av sentralt å betrakte de ulike tilpasningene som Storbritannia måtte foreta som følge av sin noe svekkede posisjon, samt de fundamentale restriksjonene i Sèvresavtalen Macfie sikter fra sitt perspektiv til britisk tilpasningsdyktighet gjennom å utdele østlig territorium under britisk kontroll til sine felles allierte når Sèvresavtalen ble gjennomført i praksis.⁵ Med betydelig oppmerksomhet i territorium lenger øst, særlig sentrert i Mesopotamia og Perserbukta, la Storbritannia til rette for blant annet gresk innflytelse i Thrakia og Smyrna. Selv la Storbritannia størst oppmerksomhet på Konstantinopel og stredene Dardanellene og Bosporos, dette i møte med den tyrkiske førsteministeren Mustafa Kemal Atatürk.

I tillegg til de tildelte mandatene Storbritannia fikk som følge av fredsavtalen samt den mindre formelle Sykes – Picot avtalen var også militær plassering en betydelig andel av britisk tilstedeværelse i regionen ved begynnelsen av 1920. Et av de mest sentrale resultatene som følge av fredsavtalen var sentrert rundt britisk kontroll med hensyn til en eventuell tyrkisk offensiv, særlig i de tyrkiske stredene. I samspill med de allierte kan britisk interesse knyttes til behovet for kontroll over potensiell tyrkisk aggresjon. Dette blir blant annet synliggjort gjennom kabinettarkivets papirer som viser til de fremste tendensene i begynnelsen av 1920-tallets Britiske utenrikspolitikk i regionen.

«It is considered that both those objects would be served if the Sultan and the Turkish Government can be maintained in Constantinople. Apart from the fact that a gradual change in the orientation of Turkish policy in favour of the Allies might thereby result, it is considered that the task of preparing and launching a surprise attack against the Allies would be extremely difficult so long as the Turkish Government, remained under our military control.»⁶

⁵ Macfie, 1999: 335

⁶ Cabinet conclusions 1. The Turkish peace treaty. 6. Januar 1920. CAB/23/20: 27

Utdraget viser til det britiske kabinettets samtale ved begynnelsen av 1920 hvor flere sentrale aspekter kan trekkes frem. Det blir i utdraget og i dokumentets helhet tydeliggjort en overordnet britisk politikk som i den Nære Østen i stor grad er knyttet til de allierte forpliktelser på dette tidspunktet. De overordnede forpliktelsene ser i stor grad ut til å ha vært utslagsgivende på dette tidspunktet. På den andre siden er det likevel sannsynlighet for at utformingen av politikken i den Nære Østen ikke bare var preget av internasjonale forpliktelser, men også egne konsiderasjoner innenfor regjeringens egne rekker. Med hensyn til beregningene av hvordan Storbritannia skulle behandle sine mandater i regionen er Lord Curzon i samspill med Lloyd George av stor betydning. Johnson påpeker særlig Curzons vitale rolle som utenriksminister i den aktuelle perioden, hvor han betegnet sin utenrikspolitiske arkitektur som sårbart ovenfor en eventuell tyrkisk eller tysk trussel.⁷ Det er dermed indikasjoner på at begynnelsen av utformingen av en britisk utenrikspolitikk i regionen var preget av flere variabler.

Med både internasjonale forpliktelser og imperialistiske ambisjoner ville den begynnende utformingen av en britisk utenrikspolitikk i den Nære Østen ville fredsavtalen i Sèvres danne utgangspunktet for en videre utviklingen. Britiske motivasjoner i området virker å være sammensatt på dette tidspunktet. Dette kan trolig tenkes å være relatert til de ulike interessefeltene som Storbritannia måtte ta utgangspunkt i ved begynnelsen av 1920-tallet. En videre utvikling og større grad av intern uenighet ville likevel bli gjeldende i de påfølgende årene. De eksterne faktorene samt den interne misnøyen innenfor Lloyd regjering er relevant å se nærmere på for å kunne forstå hvordan formuleringen av utenrikspolitikken forekom og hvordan den utviklet seg frem mot Lausannetraktens undertegnelse. Som nevnt tidligere er ytre innflytelse sentral med henhold til en nasjons utenrikspolitiske utforming. Det er i denne kontekst relevant å kunne se nærmere på nettopp dette. I neste kapittel vil det britiske perspektivet på den tyrkiske nasjonalistbevegelsen analyseres.

⁷ Johnson, 2000: 52

2.5 Britisk relasjon til den tyrkiske nasjonalistbevegelsen

Ved inngangen til 1920 hadde de interne konfliktene i det osmanske riket blitt mangfoldige, et større skille mellom det osmanske sultanatet og tyrkiske revolusjonærer vokste frem. Gjennom den osmanske regjeringens signering av Sèvresavtalen ble betydelig deler av riket underlagt ekstern kontroll. Dette var særlig fremtredende i Anatolia som strategisk utgjorde en av de viktigste regionene i rike. Utgangspunktet for bevegelsen var relatert til de alliertes involvering i regionen, å tyder på å ha eskalert som følge av invasjonen av Smyrna. Macfie beskriver de revolusjonæres reaksjon som sjokkartet som følge av invasjonen, som grunnleggende truet tyrkiske interesser.⁸ Videre beskrives førsteminister Kemal Atatürk holdninger ved begynnelsen av perioden som fordømmende ovenfor de allierte, dette ble forsøkt kommunisert med den tyrkiske befolkningen.⁹ Det er likevel overgangen til 1920 som markerer en større grad av konsolidering av tyrkiske styrker som gikk imot den osmanske regjeringens erkjennelse av nederlag. Britiske myndigheters holdning ovenfor bevegelsen tyder likevel på å ha vært preget av usikkerhet fra begynnelsen. I motsetning til det osmanske rikets regjering var nasjonalistbevegelsen betraktelig med uforutsigbar.

Den tyrkiske nasjonalistbevegelsen utgjorde en motstand for Storbritannia og de allierte i regionen, da den i mindre grad av kontrollerbar slik som det osmanske regjeringen kunne betraktes. De tyrkiske revolusjonære ledet under Kemal Atatürk dannet en nye regional makt som tilsynelatende utfordret de alliertes aktivitet i regionen.¹⁰ I motsetning til Storbritannias overordnede virksomhet i området utgjorde nasjonalistbevegelsen en uforutsigbar motstander i begynnelsen av perioden. Mangelen på kunnskap om nasjonalistbevegelsen intensjoner og bevegelser ble særlig fremmet internt hos britiske myndigheter. Dette kommer blant annet frem i kabinettet i juni 1920:

⁸ Macfie, 2002: 27

⁹ Macfie, 2002: 28

¹⁰ Sevtap,2010: 57

«If the Turkish Nationalist Army are by any chance to seize the Chanak side of the Dardanelles the situation would be even still more difficult. He saw no reason why Mustapha Kemal should not In a bout six weeks time have some 40,000 troops at his disposal.»¹¹

Britiske myndigheters overordnede samt representanter i regionen hadde manglende innsikt i Kemals intensjon på dette tidspunktet. For å sikre en stabil posisjon i regionen og tilgangen til sine mandater i Midtøsten var det nødvendig for Storbritannia å ta utgangspunkt i kontrollen som allerede var gjeldende. Goldstein beskriver denne strategien som usikker da Storbritannias relasjon til den osmanske regjeringen og sultanatet i utgangspunktet ikke var ønskelig.¹² Dette ble gjort for å opprettholde en motstand mot nasjonalistbevegelsens potensielle utbredelse. Storbritannias holdning ovenfor den Osmanske regjeringen og Sultanatet tyder på å henge sammen med de alliertes intensjoner i regionen. Behovet for kontroll over det Osmanske riket var sentral, særlig med henhold til Sèvresavtalens premisser. Likevel tyder det på at behovet for en mer nøytral holdning ovenfor det Osmanske riket var nødvendig for å begrense nasjonalistbevegelsens utbredelse. Relasjonen til Damad Ferid Pasjas tydet også på å variere innenfor denne perioden.

Innenfor den britiske regjeringen var hovedsakelig holdning samstemt i begynnelsen av perioden, dette gjennom å begrense tyrkisk innflytelse til det som ble undertegnet i Sèvresavtalen. I parlamentet var det likevel indikasjoner på uenighet relatert til denne problemstillingen. Dette tyder på å ha vært knyttet til de resulterende konsekvensene som kunne oppstå gjennom Storbritannias fremtredende rolle med å tildele tyrkiske myndigheter mindre grad av territoriell makt. Samtalene som forekom ved midten av 1920 i relasjon til problemstillingen viser å illustrere dette, her fra overhusets samtaler i august 1920:

«If the Turkish Government and the Turkish population can realise these advantages I believe they have before them a great opportunity, one of the greatest opportunities that has ever occurred in history, to recover their stability, no doubt on a smaller scale, and become a useful factor in the development of the world.»¹³

¹¹ Cabinet conclusions 8. Conference of ministers: conclusions 2 and appendices I and II. 30. Juni. 1920. CAB/23/21: 306

¹² Goldstein, 2003: 188

¹³ Hansard HL, 4. august 1920 volum 41 kolonne 737

Dette perspektivet var mest fremtredende innenfor denne deler av perioden. Det fantes likevel fundamentale uenigheter med hensyn til problemstilling. Med en gradvis økning av nasjonalistisk innflytelse i Anatolia utgjorde bevegelsen en større utfordring for både Storbritannia og de allierte. Det er likevel sentralt å se på grunnlaget for Storbritannias holdning ovenfor nasjonalistbevegelsen, samt hvordan den endret seg over denne aktuelle perioden.

I utgangspunktet tydet britiske myndigheters holdning ovenfor bevegelsen å være korrelert til de alliertes politikk i regionen. Oppdelingen av det osmanske riket var en enighet mellom de allierte som hadde sitt utgangspunkt allerede i Sykes-Picot avtalen fra 1916. Sevtap beskriver det allierte samarbeidet i regionen som et midlertidig svar på den østlige problemstillingen som vest-europas stormakter hadde hatt utfordringer med over lengre tid.¹⁴ Dette tyder på å kunne stemme da de allierte i begynnelsen av perioden var en viktig prioritet og samarbeidspartner i regionen. Samtidig er det sentralt å bemerke Storbritannias selvstendige ambisjoner i regionen.

På en side kan Storbritannias negative holdning ovenfor bevegelsen sees i sammenheng med behovet for kontroll som imperialistisk stormakt. Til tross for at Storbritannia ved inngangen til 1920 hadde blitt tildelt nye mandater i området utgjorde den tyrkiske nasjonalismen og ønsket om selvbestemmelse en betydelig utfordring.¹⁵ En negativ holdning ovenfor bevegelsen vil i denne konteksten kunne betraktes som naturlig da nasjonalistbevegelsens utgangspunkt truer britiske intensjoner i regionen. Kent påpeker den reelle muligheten for at bevegelsens omfang og intensjoner ville kunne utfordre Storbritannias imperialistiske motivasjoner i området.¹⁶ Dette tyder på å stemme da bevegelsenes intensjoner i et langtidsperspektiv var uoversiktlige, noe som potensielt kunne utgjøre en trussel ovenfor britenes mandater.

Det er likevel indikasjoner på at den britiske relasjonen til den tyrkiske nasjonalismen ikke var så endimensjonal som først beskrevet. Som nevnt fantes det varierende perspektiver på hvordan bevegelsen skulle betraktes og behandles. Videre kan det tenkes at relasjonen i var mer dynamisk enn først antatt. Macfie vektlegger blant annet det feilaktige perspektivet britiske myndigheter hadde ovenfor bevegelsen i

¹⁴ Sevtap, 2010: 57

¹⁵ Kent, 1996: 189

¹⁶ Kent, 1996: 189

begynnelsen.¹⁷ Den britiske regjeringen så ikke ut til å registrere at konsolideringen av Kemals bevegelse allerede begynte i august 1921 etter slaget ved Sakarya.¹⁸ Mangelfull oversikt over bevegelsens fremvekst ser ut til å ha preget den overordnede politikken britiske myndigheter opprettholdt.

Fremveksten av tyrkisk nasjonalisme tyder på å ha vært ett utfordrende for britiske myndigheter å behandle i perioden. Den uoversiktlige situasjonen deres fremvekst skapte tydet på å fostre bekymring for den britiske regjeringen da både internasjonale og selvstendige ambisjoner så ut til å være truet. Det er likevel tydelig at mangelen på informasjon om bevegelsen og dens potensiale påvirket det britiske perspektivet og deretter utformingen av utenrikspolitikken. Storbritannia virker å forholde seg til eksisterende relasjoner i regionen, deriblant Hellas. Dette ville likevel øke graden av konflikt i området, dette med Storbritannia som en innvirkende faktor. Det er dermed i neste kapittel relevant å analysere britiske myndigheters støtte ovenfor greske styrker og hvordan dette hang sammen med holdningen til tyrkisk nasjonalisme.

¹⁷ Macfie, 2002: 42

¹⁸ Macfie, 2002: 42

2.6 Regional støtte til greske tropper

Den gresk-tyrkiske krigen hadde siden 1919 preget den politiske og sosiale situasjonen i det Nære Østen. Konflikten hadde utgangspunkt i den geopolitiske situasjonen som oppstod som resultat av oppdeling av det Osmanske riket. Den væpnede konflikten foregikk mellom greske styrker samt tyrkiske nasjonalistiske styrker, hovedsakelig i regionen Anatolia. I sammenheng med den direkte konflikten mellom de direkte involverte var Storbritannia også involvert. Kent viser til den britiske bestemmelsen om å tilegne Hellas Smyrna, senere kjent under navnet Izmir, i mai 1919.¹⁹ Byens strategiske lokasjon ved vestkysten av regionen Anatolia var betegnet som ønsket fra begge sider. I sin helhet var slike geopolitiske avtaler utbredt både i perioden og regionen og kunne relateres til alliansebyggingen som forekom under første verdenskrig. Gjennom sin lovnad til Hellas om å tilegne nasjonen regioner av slik betydning kunne Storbritannia sørge for å opprettholde en viss grad av stabilitet i overgangen fra krigen og dens påfølgende periode. Likevel er det utfordrende å kunne beskrive denne alliansen som stabil i perioden, dette med grunnet den økende tilstedeværelsen av tyrkisk nasjonalisme. Den britiske regjeringen ville gjennom krigsårene måtte ta en rekke hensyn som kan betraktes å både utfordre selvstendige ambisjoner samt regionale behov.

Det er mellom 1920 og 1922 at regionen opplever betydelig mer ustabilitet enn tidligere, noe også stormakter som Storbritannia måtte ta i betraktning. I en tidsperiode hvor en av Storbritannias hovedmotivasjoner var bevaring av internasjonal fred ville utformingen av utenrikspolitikken i regionen være av betydning. I likhet med den gresk-tyrkiske krigens begynnelse kan det observeres en overordnet støtte til greske styrker, særlig med initiativ av Lloyd George. Det finnes likevel indikasjoner på at alliansen med Hellas ikke var statisk, da Storbritannia hadde en rekke geopolitiske faktorer å ta hensyn til. Innenfor det britiske parlamentet var det også indikasjoner på uenighet med hensyn til hvor hvilken grad av støtte Storbritannia skulle gi Hellas, særlig med hensyn til økonomisk støtte og militær tilstedeværelse. Kent påpeker interne diskusjoner innenfor det Britiske parlamentet som problematiserte britisk støtte til den greske okkupasjon av blant annet Trakia og Smyrna.²⁰ Det greske felttoget som ble etablert var naturligvis

¹⁹ Kent, 1996: 191

²⁰ Kent, 1996: 191

knyttet til overordnede bestemmelser som ble lagt frem av de allierte styremaktene som befant seg i regionen, dette er viktig å understreke for å forstå krigens politiske utforming. I møte med økende gresk tilstedeværelse i område ville samlede tyrkiske nasjonalister i økende grad vise motstand.

Britisk involvering ville særlig være betydelig innenfor krigens forløp, utløp og avslutning. Med utgangspunkt i Sèvresavtalen hadde Storbritannia som seirende stormakt en betydelig rolle i utforming av den geopolitiske fremtiden i den Nære Østen, hovedsakelig med hensyn til oppdeling av det osmanske riket. I store trekk viste om nevnt britiske myndigheter lojalitet ovenfor allierte Hellas, men utforming av britisk utenrikspolitikk i møte med konflikten viste likevel indikasjoner på uenighet og endring. Dette kan belyses gjennom å se på de ulike argumentene og motivasjonene som var tilstedeværende under Lloyd Georges regjering samt parlamentets politikere. Lord Lamington er blant ett av medlemmene i House of Lords som retter oppmerksomhet mot regjeringens støtte til greske styrker:

«My next Question refers to the fact that we have broken the undertaking of neutrality which we made at the outset of these hostilities between Greece and Turkey. I am informed on fairly good authority that last year we certainly allowed arms to be supplied to Greece. But, whether that can be substantiated or not, it is a fact that we have been conniving at the giving of financial assistance to Greece.»²¹

Dette illustrerer en av flere utsagn som viste til usikkerheten rundt hvordan Storbritannia skulle ta hensyn til konflikten i regionen. Lamington vektlegger også behovet for å bistå den muslimske befolkningen i regionen, noe som fra hans perspektiv ikke ble vektlagt under Lloyd Georges regjering. Lamington trekker også paralleller til kolonien Indias befolkning som utgjør en majoritet av muslimer. Det tyder dermed på en tilstedeværende motstand og problematisering av avgjørelsene av regjeringen, dette internt i parlamentet.

²¹ Hansard, HL 1. August. 1922 volum 51 kolonne 1029

Det er likevel indikasjoner på at det var Lloyd Georges overordnede avgjørelser spilte en større rolle enn først antatt, dette da gresk lojalitet i stor grad var gjeldende i hele perioden. Dette var til tross for intern uenighet hos britiske myndigheter. Både statsminister Lloyd George og utenriksminister Lord Curzon viste gresk lojalitet innenfor kabinettet, dette til tross for at krigen kunne defineres å være uforutsigbar, særlig mellom 1921 og 1922. Med hensyn til avgjørelsene som ble fremmet av regjeringen med hensyn til krigen er det også indikasjoner på at de andre allierte utgjorde en påvirkningskraft. Dette blir blant annet tydeliggjort innenfor en av kabinettkonklusjonene fra September 1922:

«Lord Lee stated that, during his recent visit to Constantinople, he had formed the opinion that our prestige there was far higher than that of the French or the Italians. The Turks say that, while the French constantly give them information as regards the action of their Allies, they never, received from us information as to our Allies.»²²

Denne informasjon som ble presentert i det britiske kabinettet ved slutten av krigen viser til de mange mangfoldige hensynene som måtte tas på dette tidspunktet.

Tilstedeværelsen av de allierte samt eskaleringen av lokale konflikter la grunnlag for en utfordrende situasjon for den britiske regjeringen. Storbritannias overordnede avgjørelse var å vise lojalitet og solidaritet til greske styrker, dette tydes likevel på å være en omdiskutert strategi. Det er dermed relevant å se på de mest sentrale funnene innenfor feltet, dette for å danne en bedre forståelse for de utenrikspolitiske avgjørelsene og motivasjonene, samt uenighetene som tyder på å ha preget situasjonen.

Den britiske støtten til greske tropper kan knyttes til flere aspekter av den overordnede utenrikspolitikken under Lloyd George i disse årene. Innenfor fagfeltet som tar utgangspunkt i britisk utenrikspolitisk utvikling i perioden er det flere sentrale funn som er relevante. Macfie legger vekt på sammenhengen mellom Asquiths og Lloyd Georges utenrikspolitiske utforming, den beskrives derfor som en form for politisk arv.²³ Hans beskrivelse av britisk utenrikspolitikk i regionen beskrives også som mislykket, noe som vil være av interesse å forstå senere. Det dette indikerer er at det langsiktige lojaliteten som fantes mellom Storbritannia og Hellas fra første verdenskrig fremdeles var av utenrikspolitisk verdi. Macfie viser likevel til at dette perspektivet kan betraktes

²² Cabinet conclusions 1. The Greco-Turkish situation. 7. September 1922. CAB/23/31: 8

²³ Macfie, 1999: 329

som sammensatt da Lloyd i en rekke tilfeller aktivt gav greske tropper støtte i denne periode, særlig gjennom tildelingen av Thrakia og Smyrna.²⁴ Da det eksisterte en likhetstrekk mellom Asquiths og Lloyds utenrikspolitiske utforming er det likevel indikasjoner på at den greske støtten under Lloyds regjering var sterkere.

Macharthur Seal beskriver statsministerens rolle som mer inngripende, dette da han viser til Lloyd George og deler av hans regjerings aktive støtte til Hellas.²⁵ Videre påpeker han skillet internt i regjeringen relatert til denne problemstillingen, hvor blant annet Lord Curzon og Lloyd allerede på dette tidspunktet hadde ulike intensjoner med hensyn til å håndterte greske styrker i regionen.²⁶ Denne beskrivelsen av den interne dialogen omkring hvordan Storbritannia skulle håndtere Greske styrker i regionen gir en innsikt i situasjonens komplekse natur. Hvis man ser de interne uenighetene i relasjon til den overordnede støtten til grekerne tydeliggjort gjennom tilgjengelig offentlige dokumenter slik som kabinettpapirene, tyder det på at Lloyd George motivasjoner og intensjoner hadde en større påvirkning enn først antatt. Dette perspektivet ser ut til å stemme med tilgjengelige kilder fra perioden hvor Lloyd Georges støtte til greske styrker var tydelig, dog det fantes en viss grad av motstand mot dette internt i kabinettet samt parlamentet.

Kent legger i større grad vekt på denne interne motstanden, særlig ved å vise til Churchill og Lord Curzons motstand mot tildelingen av Thrakia og senere Smyrna til Hellas i 1919.²⁷ Kent påpeker også den interne opposisjonens argument som sentrert rundt frykten for å miste kontroll i til andre aktører som Sovjetunionen som kunne utviklet en risiko for tilgangen til Midtøsten og India.²⁸ Denne fundamentale uenigheten om hvordan Storbritannias politikk skulle forholde seg til Hellas og deres stadig mer offensive rolle i regionen blir særlig vektlagt i litteraturen som er tilgjengelig. Motstanden på britisk støtte ovenfor grekerne tyder likevel på å også være ekstern. Kent viser de alliertes intensjon om å stanse militær og finansiell støtte til greske tropper, samt at det ved 1922 ble tydeliggjort for Storbritannia at Frankrike og Italia støttet tyrkiske nasjonalister militært.²⁹ Til tross for dette fortsatte den overordnede

²⁴ Macfie, 1999: 335

²⁵ Macharthur Seal, 2013: 708

²⁶ Ibid: 708

²⁷ Kent, 1996:191

²⁸ Ibid: 191

²⁹ Kent: 1996: 192

holdningen til Lloyd George og hans støttespillere i kabinettet å være i favør av greske styrker. Johnson argumenterer på sin side for at Lloyds innflytelse på dette feltet kan betraktes som enda større, dette argumenteres for blant annet ved å vektlegge Lloyds skjulte diplomati med greske myndigheter i 1922.³⁰ Det kan likevel tenkes støtten til greske styrker i regionen ikke var like statisk som det til nå har blitt beskrevet.

Det er likevel også sentralt å forstå om Storbritannias støtte til greske styrker, dette til tross for uttalt nøytralitet, var mer dynamisk en tidligere beskrevet. Grunnlaget for hvorfor britiske myndigheter valgte å støtte greske styrker tyder på å være sammensatt. Macfie viser gjennom sin beskrivelse av de britiske perspektivet på den tyrkiske nasjonalismen som vekslende.³¹ Den tyrkiske nasjonalistiske bevegelsen under Kemal Atatürk ble av enkelte betraktet som en regionalt begrenset bevegelse med manglende intensjoner, mens av andre ble den sett på som en del av en større internasjonal konspirasjon under sovjetisk og tysk innflytelse.³² Disse perspektivene gjennom krigen oppnå ulik grad av innflytelse, og kan argumenteres for å ha påvirket Storbritannias overordnede politikk ovenfor grekerne og tyrkerne i konflikten. Goldstein peker videre på britisk lojalitet ovenfor Hellas som enda mer dynamisk, og beskriver støtten som mindre da den greske statsministeren Venizelos mistet makten i 1920.³³ Det er nok sannsynlig at deler av det britiske lojaliteten ovenfor Hellas minsket i forbindelse med dette. Likevel viste koalisjonsregjeringen en passiv form for lojalitet utover perioden.

I dette kapittelet har det blir redegjort for britisk alliansebygging i regionen, dette i relasjon til den gresk-tyrkiske krigen. Å forstå dette aspektet av britisk utenrikspolitikk er av interesse av en rekke årsaker. Som tilgjengelig litteratur viser, er det indikasjoner på støtten til greske styrker var knyttet til den eksisterende alliansen mellom Hellas og Storbritannia. Dette kan videre knyttes til det bredere allierte samarbeidet som ble gjeldende mellomkrigstiden. Til tross for intern uenighet som ble fremmet i parlamentet var Lloyd Georges regjering lojal Hellas, til tross for en offensiv gresk politikk ovenfor Tyrkia. Dette er også tydeliggjort gjennom å vise til interne uenigheter i ulike deler av regjeringen. Disse funnene stemmer i stor grad med hverandre og er senere sentrale for å kunne forklare den videre utviklingen av Storbritannias politikk i regionen. De greske

³⁰ Johnson: 2000: 58

³¹ Macfie: 2002: 40

³² Ibid: 40

³³ Goldstein, 2003: 188

styrkenes tap ville fundamentalt utfordre Storbritannias stilling i regionen, særlig med hensyn til den økende tilstedeværelsen av den tyrkiske nasjonalistbevegelsen. Britiske interesser ble dermed presset i større grad, noe som også kan observeres i den utenrikspolitiske utviklingen mellom 1922-1923. Dette aspektet av britisk utenrikspolitikk i regionen legger grunnlag for å danne en forståelse av hvordan deres politiske interesser utformet og utviklet seg. Ved krigens slutt ville britiske interesser utfordres av flere aktører i regionale, særlig den Tyrkiske nasjonalistiske bevegelsen under Kemal Atatürk. Det neste kapittelet vil se nærmere på konflikten i Chanak som utfordret britisk tilstedeværelse i regionen. Den britiske posisjonen i Chanak vil gjennom relevante kilder begrunnes og analyseres i henhold til de overordnede forskningsspørsmålene.

2.7 Britisk posisjon i Chanak

Den gresk- tyrkiske krigens gang snudde for alvor i august i 1922 da Kemal Atatürks styrker overvant de greske styrkene i Lilleasia og tok tilbake kontrollen over Smyrna som tidligere ble tildelt Hellas av de Allierte stormaktene. Dette la videre grunnlag for bredere tyrkisk kontroll i regionen. Lloyd viser til konfliktens gradvise eskalering da tyrkiske styrker beveget seg fra Smyrna til Dardanellene hvor britiske styrker i var plassert i Chanak. Her sikret de tilgangen til de tyrkiske stredene som utgjorde nøytrale soner med utgangspunkt i Sèvres avtalen.³⁴ Beskyttelsen av tilegnede området som følge av oppdelingen av det Osmanske riket, særlig Konstantinopel og de tyrkiske stredene, lå sentralt. Den britiske tilstedeværelsen ble dermed direkte utfordret, dette i motsetning til de foregående årene hvor Storbritannia kunne betraktes som en mer passiv aktør. Lloyds regjering var nå presset til å ta en avgjørelse med utgangspunkt i nasjonens mangfoldige interesser både internt og eksternt. Chanak krisen, også navngitt Chanak affæren kan betraktes som en av de mest sentrale hendelsene som påvirket britisk tilstedeværelse og geopolitiske tilpasning i dette tidsrommet. Krisen gav ringvirkninger både innenriks- og utenrikspolitisk for Storbritannia og ble sentralt i vrakingen av Lloyd koalisjonsregjering det samme året. For å kunne bedre forstå hvordan denne krisen påvirket utformingen og utvikling av Britisk utenrikspolitikk i regionen, er det sentralt å

³⁴ Lloyd, 1993: 116

se nærmere på krisens eskalering samt samtidsperspektivet på krisens betydning for britisk politikk.

Den britiske posisjonen i Chanak, en by i Anatolia i Dardanelle stredet hadde vært gjeldende over betydelig deler av perioden, særlig med hensyn til beskyttelsen av Konstantinopel under alliert kontroll samt tilegnede greske områder. Med grekernes tap ble Storbritannias tropper i Dardanelle konfrontert med samlede tyrkiske styrker under Kemal Atatürks lederskap. Omfanget av situasjonen la også grunnlag for spørsmål relatert til beskyttelsen av de to tyrkiske stredene, Konstantinopel og Thrakia.³⁵ Storbritannia og de andre allierte stormaktenes posisjon i området var dermed mer sårbar, noe som ikke var gjeldende i like stor grad i de foregående årene. Dette la grunnlag for samtaler intern i kabinettet og parlamentet om hvorvidt Storbritannia burde gå inn i en væpnet konflikt med tyrkiske styrker. Konflikten i sin helhet viste til de komplekse mekanisme som var gjeldende innenfor Storbritannias utenrikspolitikk i dette tidsrommet.

Chanak krisen illustrerte de ulike hensynene som måtte tas i et slikt geopolitisk klima. Dette ble synliggjort gjennom de interne uenighetene som måtte behandles både innenfor Lloyds regjering, Foreign Office samt det britiske parlamentet. Innenfor det britiske parlamentet fantes det en rekke sentrale stemmer som talte mot Lloyd regjeringens politikk ovenfor Tyrkia. Den liberale Joseph Kenworthy redegjorde for sin posisjon i underhuset 4. August 1922:

«This pledge of course, was that we were not fighting to deprive Turkey of her capital or of the rich and ancient lands of Thrace and Anatolia, the homelands of the Turkish race. That message mollified the trade union leaders at the time, and they went off heartened. It was also of great value in our Moslem dependencies in India»³⁶

De allierte stormaktene utgjorde også en sentral faktor innenfor Storbritannias politiske avgjørelser mellom august og september i 1922. Frankrike og Italia avgjorde tidlig at en konflikt med tyrkiske styrker ikke var ønsket, lignende budskap ble også mottatt fra dominionene som på dette tidspunktet fungerte under større grad av selvstyre.³⁷ Til tross for både indre og ytre argumenter for at Storbritannia skulle tilpasse sin posisjon i

³⁵ Macfie, «*The Chanak affair*», 1979: 309

³⁶ Hansard, HC, 4. August 1922. Volum 157 kolonne 1988

³⁷ Kent, 1996: 192

møte med tyrkiske styrker ville likevel Lloyd Georges og andre representanter for regjeringen vektlegge behovet for britisk dominans i Chanak og Dardanellene.

Til tross for interne uenigheter valgte Lloyd Georges regjering å holde sin posisjon i Dardanelle, dette i stor grad for å beskytte Konstantinopel. Gjennom konflikten eskalering i september 1922 var den britiske posisjonen i stor grad stabil, dette samtidig som ønsket om støtte fra allierte i regionen økte. Dette blir blant annet tydeliggjort i kabinettpapirene fra 15. september 1922 hvor ministeren av koloniene vektla ønsket for alliert samarbeid:

«He thought that Greece, Serbia and Romania should all contribute forces for holding vital points pending the assembly of the conference. This would be to confront the Turkish forces with six flags instead of three flags, which was in itself something of a league of Nations.»³⁸

Avgjørelsen om å beholde sin posisjon i regionen til tross for økende grad av tyrkisk motstand var omstridt. Dialogen omkring problemstillingen var i stor grad sentrert rundt ønsket opprettholdelse av det britiske imperiet samt et overordnet behov for internasjonalt samarbeid mellom de allierte. Lloyd samt Churchill utgjorde i denne konteksten de fremste talsmennene for opprettholdelsen av britisk prestisje, dette mens Lord Curzon utgjorde den fremste talsmannen for ønsket om å unngå konflikt.³⁹ Lord Curzon, general Harington, samt høykommisjoner Sir Horace Rumbold utgjorde sentrale representanter for fredelig samarbeid med den tyrkiske regjeringen i Ankara, dette da de samlet en samlet alliert front i regionen som var villig til å forhandle. Deres samarbeid fra forskjellige deler i det britisk politiske systemet ville være betydningsfullt for relasjonen som skulle utarbeidedes med et stadig mer konsolidert tyrkisk styre. Denne innsatsen sto i kontrast til den overordnede regjeringens holdning og tyder i stor grad på å ha vært avgjørende med hensyn til å unngå væpnet konflikt.

Chanak krisen utgjorde den nærmeste hendelsen til krig mellom Storbritannia og Tyrkia siden den første verdenskrigen, noe som i store trekk ikke var ønskelig. Krisen i sin helhet er likevel av historisk og politisk interesse fra et britisk perspektiv da dens utfall og konsekvens gav an varig påvirkning på britisk politikk både intern og eksternt. Fallet av Lloyd Georges koalisjonsregjering, videreføringen av Curzons utenrikspolitiske prinsipper samt mindre grad av kolonial makt utgjorde noen av de mest sentrale

³⁸ Cabinet conclusions 1. The Greco-Turkish Situation. 15. September 1922. CAB/23/31:40

³⁹ Kent, 1996: 192

aspektene av krisen.⁴⁰ Introduksjonen av den konservative regjeringen under Andrew Bonar Law i 1923 var med på å danne grunnlag for en mindre konfronterende fremtoning i regionen, noe som vil bli belyst i større grad i neste kapittel. Det er likevel interessant å forstå hvordan utforming av Britisk utenrikspolitikk forekom i møte med denne krisen, samt hvordan den utviklet seg som følge av den.

Chanak krisens betydning er vektlagt innenfor det relevant faglitteratur da den illustrerer de utfordrende utenrikspolitiske avgjørelsene som må gjøres med utgangspunkt i både ytre og indre faktorer. Det er dermed ønskelig å se den tilgjengelige litteraturen i sammenheng for å se hvordan den viser til de avgjørelsene som ble tatt og hvordan den overordnede politikken utviklet seg i møte med krisen. De ytre faktorene er i dette tilfellet naturligvis knyttet til Tyrkias offensive posisjon i regionen. Det er likevel viktig å påpeke at britenes intensjon med Tyrkia tydet på å endre seg mot slutten av perioden, dette trolig grunnet Tyrkias konsolidering som kunne potensielt utgjøre en trussel i regionen. Som Macfie påpeker ble Mustafa Kemal beskrevet som en enigma, en usikker aktør, av britiske representanter i regioen.⁴¹ I relasjon til dette kunne også de alliertes overordnede mål ovenfor bevegelsen sees i sammenheng, dette i store trekk. Som nevnt utgjorde Lloyd George og hans støttespillere som fikk mest påvirkningskraft, som blant annet fikk sitt utløp i Chanak krisen. I relasjon til dette er det også på fagfeltet blitt gitt større oppmerksomhet til bruken av etterretning i regionen.

Macharthur Seal benytter særlig tilgjengeliggjorte offentlige dokumenter fra 1993 som viser til omfanget av støtte til grekerne under Lloyd regjering, samt at den illustrerer den komplekse utformingen av utenrikspolitikk innenfor koalisjonsregjeringen.⁴² Fra dette perspektivet er det indikasjoner på at uenighetene innenfor de ulike sektorene av den britiske regjeringen la grunnlag for usikkerhet og uaktsomhet i møte med de Tyrkiske nasjonalistene. John Ferris utgjør en av de fremste historikerne som i nyere tid har bidratt til å vektlegge Lloyd Georges hemmeligholdte diplomati og bruk av etterretning i opptakten til blant annet Chanak krisen. Ferris betegner Chanak affæren som en militær krise hvor politiske og strategiske problemer lå sentralt.⁴³ I relasjon til

⁴⁰ Lord Curzons utenrikspolitiske prinsipper la vekt på begrensning av gresk og tyrkisk utbredelse med henhold til Sèvresstraktaten. I relasjon til dette involverte hans arbeid som utenriksminister å opprettholde Storbritannias koloniale posisjon.

⁴¹ Macfie, 2002: 35

⁴² Macharthur -Seal: 2013: 708

⁴³ Ferris, 2003: 139

dette understrekes også betydning av etterretningstjenester i regionen.⁴⁴ Bruken av etterretning og den tilsynelatende bruken av hemmelighold av Lloyd George kan også knyttet et annet viktig aspekt. Ferris påpeker at regjeringens muligheter til å analysere tyrkiske intensjoner under Kemal var begrenset til blant annet informasjon hentet av franske og sovjetiske diplomater i Ankara.⁴⁵ Manglende muligheter til å innhente informasjon samtidig som britiske myndigheter allerede var splittet kan ha hatt en større betydning enn tidligere antatt. Dette nyere perspektivet som har blitt presentert tilfører feltet en annen forklaring som videre kan forklare splittelsene innenfor Lloyd Georges regjeringen og tilhørende politiske organer.

Det er også relevant å trekke frem et tidligere poeng som også tilfører et bredere perspektiv. Macfie fremmer tanken om at Lloyd Georges utenrikspolitiske avgjørelser i regionen i all hovedsak var videreføringer av Asquiths utenrikspolitiske avgjørelser og motivasjoner.⁴⁶ Dette kan tenkes å være en del av forklaringen da det eksisterer paralleller mellom Aquiths håndtering i regionen, samt Lloyds George håndtering ved overtakelsen i 1916. Macfie benytter hovedsakelig dokumenter etter Maurice Hankey, kabinettsekretæren under Lloyd George hvor hans handlinger og motivasjoner blir satt inn i en lengre historisk kontekst.⁴⁷ Lloyd Georges håndtering av krisen blir satt i lys av Asquiths introduksjon av fordelingspolitikken som ble bedrevet etter det osmanske rikets tap under første verdenskrig.

Det vises også til ytre faktorer som Sovjets ønskede kontroll over Konstantinopel, Italias ønske om tildelt territorium i det sentrale Middelhavet, gresk offensiv i Anatolia samt Frankrikes ønsker i Syria og Kilikia.⁴⁸ Det kan dermed tenkes at britiske utenrikspolitikk i regionen og perioden ville være preget av den foregående Asquith administrasjonen, særlig da den var knyttet mot alliert samarbeid. Det er indikasjoner på betydelig likheter mellom de to administrasjonene på dette nivået, men det er likevel viktig å understreke Lloyd Georges individuelle rolle i eskaleringen av konflikten. Valget om å la britiske tropper bli stående i Chanak samtidig som imperiets allierte og dominioner ble oppfordret til å samles for å beskytte Konstantinopel skiller seg i betydelig grad ut fra

⁴⁴ Ibid: 139

⁴⁵ Ferris, 2003: 149

⁴⁶ Macfie, 1999: 327

⁴⁷ Ibid: 337

⁴⁸ Macfie, 1999: 336

den balanserte tilnærmingen som først ble utformet ved begynnelsen av 1920 og avtalen i Sèvres.

Krisen avverging er likevel det mest sentrale momentene innenfor krisen som også er redegjort for i tilgjengelig litteratur. Lord Curzon og Lloyd George var gjennom store deler av perioden uenige med hensyn til tilnærmingen ovenfor regionens sentrale aktører, Hellas og de tyrkiske nasjonalistene. Det tyder likevel på at disse uenighetene eskalerte i relasjon til krisens høydepunkt i september 1922. Macharthur Seal viser til Lord Curzons overordnede intensjon som var rettet mot å begrense gresk innflytelse til det som hadde blir avgjort i Sèvres avtalen⁴⁹ Det kan tyde på at Lord Curzons politiske innflytelse var avgjørende for krisens resolusjon og opprettelsen av senere britisk-tyrkisk samarbeid. Kent legger betydelig vekt på Lord Curzons med hensyn til krisens avverging, mest fremtredende gjennom hans initiativ om en felles alliert beskjed rettet mot Tyrkia 25. September 1922 med ønsker om en konferanse i Mudania.⁵⁰ Hans rolle fortsatte å være fremtredende til tross for koalisjonsregjeringens fall i Oktober 1922. Lloyd gir bredere kontekst for dette utfallet og beskriver muligheten for gjenopprettet kontroll som minimal, da Lloyds få støttespillere i koalisjonsregjering bare hadde ett argument igjen for å forsvare regjeringens utenrikspolitiske avgjørelser.⁵¹ Introduksjonen av den nye konservative regjeringen under Andrew Bonar Law, samt Stanley Baldwin det påfølgende halvåret, la grunnlag for en ny utvikling innenfor den britiske utenrikspolitikken.

Krisen som eskalerte høsten 1922 kan betraktes sentral for å forstå Storbritannias utenrikspolitiske utforming og utvikling ovenfor det Nære Østen i tidlig mellomkrigstid. Til tross for at krisen ble avverget med minimal margin ved slutten av september 1922, ville dens betydning være av dimensjoner. Det har i tidligere kapittel blir redegjort for de ulike hensynene samt perspektivene som befant seg innenfor den britiske regjeringen, parlamentet samt Foreign Office. Det har særlig blitt gitt oppmerksomhet til Lloyd Georges ansvar med hensyn til eskaleringen, finnes det indikasjoner som tilsier at hans avgjørelser til en viss grad viderefører foregående prinsipper fra Asquiths regjering. Likevel har nyere forskning samt tilgjengeligheten av nye kilder tilført den britiske statsminister ett større ansvar. Lloyd Georges påvirkning tyder på å ha vært

⁴⁹ Macharthur – Seal, 2013: 708

⁵⁰ Kent, 1996: 193

⁵¹ Lloyd, 1993: 117

avgjørende i eskalering av konflikt, dette særlig da både allierte nasjoner, utenriksminister Lord Curzon samt imperiets dominioner viste tydelig motstand mot hans avgjørelser. Det er også betydelig grad av enighet på feltet om Lord Curzons rolle i å avverge en potensiell krig i regionen, noe som også ble støttet av store deler av parlamentet samt ytre allierte og egne dominioner. Det er likevel av interesse å se på hvordan utformingen av Storbritannias utenrikspolitikk i regionen ble tilpasset etter indre og ytre faktorer. I neste kapittel vil det bli redegjort for Storbritannias rolle i Lausannetraktaten og hvordan den la grunnlag for Storbritannias overordnede rolle i regionen, samt regionen til den nye tyrkiske republikken.

2.8 Lausannekonferansens innvirkning

Etter avvergelsen av en nærstående krig i Chanak var perioden fra oktober 1922 til 24. juli 1923 sentral. Etter Lloyd Georges fall fra statsministerposisjonen, overtok den konservative regjeringen under Andrew Bonar Law, med ambisjoner om å revurdere vurderingene som ble gjort gjennom Sèvresavtalen. Sevta viser til Mudania - konferansen som utgangspunkt for Tyrkias seier med hensyn til å åpne for nye forhandlinger.⁵² I motsetning til det foregående halvåret som var preget av militær og politisk eskalering i regionen, var oppmerksomheten nå rettet mot diplomati som ville sikre stabile politiske bånd mellom de involverte aktørene. I Storbritannias tilfelle ville Lord Curzon være instrumental i utarbeidelsen av en forbedret versjon av den mislykkede Sèvresavtalen. Tyrkia, Hellas, Storbritannia og Frankrike var de fremtredende aktørene som gjennom avtalen la grunnlag for fredelig samarbeid i regionen. Det diplomatiske samarbeidet under Lausannetrakten ville være en avgjørende faktor for slutten på det Osmanske sultanatet. Påvirkningen dette hadde på stormakter slik som Storbritannia var betydelig, og ville være en viktig faktor for videre utvikling av deres utenrikspolitikk etter 1923.

⁵² Sevta, 2010: 57

Fredsavtalen ble undertegnet 24. juli 1923 og la grunnlag for endringer med hensyn til britisk tilgang i regionen. Innenfor avtalen som fundamentalt erstattet Sèvresavtalen ble maktbalansen i større grad jevnet ut mellom regionale aktører samt internasjonale aktører slik som Storbritannia. Kent påpeker at Storbritannias innflytelse nå var redusert til noen få innflytelsessoner, da en rekke av de tilegnede områdene i det falne osmanske riket kom under tyrkisk kontroll.⁵³ Dette involverte blant annet Kypros med sin sentrale stilling i Middelhavet.

Tyrkiske myndigheter under Kemal Atatürk gjenopprettet tyrkisk dominans i blant annet Lilleasia, de tyrkiske stredene samt den østlige delen av Thrakia. Det ble også gjennomført en minoritetsutveksling mellom Hellas og Tyrkia⁵⁴, samt at Hellas også fikk beholde tilegnede regioner som ble vunnet i tiden før og under den første verdenskrigen. Fordelingen av de respektive regionene ble også gjennomført med en grunnleggende gjensidighet om et behov for internasjonalt samarbeid og fred. Dette gjaldt særlig de tyrkiske stredene som nå skulle være fri for internasjonal innflytelse, men åpen for maritim forflytning av nøytrale internasjonale aktører.

Lausannekonferansen besto av en mange deltakende nasjoner med tilknytting til regionen. Med hensyn til premissene som ble lagt frem var det likevel Tyrkias nasjonalister som ble mest fremtredende. Sevtap påpeker Tyrkias fremste ambisjon med hensyn til konferansen, å sikre den Tyrkiske nasjonalpakten.⁵⁵ Denne pakten inkluderte fjerningen av Sèvresraktaten, inkluderingen av Mosul innenfor den tyrkiske grensen samt full friheten til ett selvstendig Tyrkia.⁵⁶ Denne pakten påvirket konferansen i betydelig grad, samt de internasjonale båndene til de deltakende nasjonene.

De tyrkiske kravene var tydeligere allerede fra konferansens begynnende prosess, noe som la grunnlag for utfordrende diskusjoner relatert til hvordan regional makt skulle fordeles. Uenighetene mellom de allierte og Tyrkia var fremdeles gjeldende under utviklingen av avtalen. Dette gjaldt særlig Storbritannia, nå under konservativ regjering. Britene var heller ikke enige internt. Den konservative regjeringen, samt de konservative i parlamentet, viste en grad av motstand i møte med utarbeidelsen av

⁵³ Kent, 1996: 193

⁵⁴ Her spilte den norske polfareren og diplomaten Fridtjof Nansen en sentral rolle, dette gjennom hans posisjon som Folkeforbundets høykommisær for flyktninger

⁵⁵ Sevtap, 2010: 58

⁵⁶ Ibid: 58

avtalen, dette trolig i frykt for å miste territorial kontroll. Konservative Ormsby – Gore viste i 1923 til sitt perspektiv i parlamentet:

«The reason we went to Mesopotamia was to defeat Turkey in the War. That is perfectly plain. Do hon. Members who have spoken not admit that the Arab representations at Lausanne—which I think convinced the world—are perfectly overwhelming; that the Arab claim to Mosul and the district around is not answerable; that Mosul is ethnically, geographically and economically an essential part of Mesopotamia. If Iraq is to be an Arab national State, Mosul will be in it.»⁵⁷

Tilgangen til Mosul var som nevnt ett av de mest sentrale punktene for britene under konferansen. Tilgangen på området, særlig det som i dag betegnes som Midtøsten, tyder på å ha vært avgjørende for å ha tilgang til kolonialt territorium i Sørøst-Asia. Ormsby Gore vektla dette behovet i samme tale fra 1923:

«I appeal with confidence to the House to give the Government a fair chance of considering in full detail their future policy in Mesopotamia and announcing it when peace is signed with the Turkish representatives. We hope that peace will be signed. It is very important to the British Empire. People are apt to think there are no British interests in the Middle East. There are. It is vital to our communications, not only with India, but with Australia. The East is across our path».⁵⁸

Til tross for at britenes på flere punkter tilpasset sin posisjon i regionen var likevel behovet for kontroll i Midtøsten fremdeles gjeldende. Det tyder på at spørsmålet om Mosul var av størst verdi da det kunne bidra med å styrke territorial kontroll hvor eksisterende mandater allerede var etablert. Det er likevel sentralt å sette spørsmål ved Storbritannias utenrikspolitikk i relasjon til traktaten samt på hvilken måte den hadde tilpasset seg.

Gjennom avtalens punkter blir blant annet britenes gjenstående intensjoner synlige. På en side kan den britiske motivasjonen på dette tidspunktet betraktes som endret fra tidligere. Sevtap beskriver at Lord Curzons oppmerksomhet var rettet mot noen sentrale

⁵⁷ Hansard, HC, 20. Mars 1923, Volum 161 kolonne 2448

⁵⁸ Hansard, HC, 20. Mars 1923, Volum 161 Kolonne 2450

geopolitiske spørsmål, slik som opprettholdelsen av Mosul, holde de tyrkiske stredene fri, dette for å kunne opprettholde britiske prestisje i området.⁵⁹ På grunnlag av frykten for å eskalere til konflikt la britiske myndigheter en strategi for å beholde områder de allerede var i besittelse av.⁶⁰ Dette perspektivet tyder på å kunne stemme da Storbritannia på dette tidspunktet fremdeles var fokusert på opprettholdelsen av sitt imperium. Samtidig hadde den nye regjeringen under Andrew Bonar Law vist større grad av forståelse for tyrkisk selvbestemmelse, dermed ville det tenkes at å forholde seg til eksisterende regioner ville være mer gunstig.

I motsetning til begynnelsen av perioden var nå de ytre faktorene for Storbritannia flere. Macharthur Seal har også et lignende perspektiv, han vektlegger særlig Lord Curzons ambisjon om å inkludere Mosul som en del av det britiske mandatområdet Mesopotamia, dette gjennom å søke støtte i Folkeforbundet.⁶¹ Behovet for kontroll i Midtøsten virker likevel å ha vært størst. Dette utgjorde nok en betydelig utfordring for britisk myndigheter i arbeidet med traktaten, da ønsket om fred samt behov for kolonial kontroll sto mot hverandre. Kent trekker også liknende konklusjoner, hun påpeker blant annet de underliggende motivasjonene relatert til tilgangen på oljeressurser i regionen.⁶² Dette kan også knyttes til britisk utenrikspolitisk utvikling i de påfølgende tiårene som i stor grad rettet sin oppmerksomhet til eksisterende mandater i Midtøsten. Goldstein viser til et mer nyansert perspektiv med hensyn til briteres posisjon som følge av Lausannetraktaten, dette med hensyn til det symbiotiske forholdet mellom tilpasningsdyktighet og opprettholdelse av prestisje.⁶³ Til tross for at britiske myndigheter fremdeles hadde koloniale ambisjoner som sentrale innenfor den utenrikspolitikk, er det flere forhold som tyder på at politikken ble mer tilpasset den geopolitiske situasjonen.

På den andre siden kan det også tyde på at Storbritannia viste en større grad av tilpasningsdyktighet gjennom Lausannetraktaten og deres overordnede utenrikspolitikk. Macfie vektlegger dette, særlig gjennom å vise til Lord Curzon godkjenning av demilitarisering av tidligere allierte soner i regionen, dette gjennom

⁵⁹ Sevtap, 2010: 59

⁶⁰ Ibid: 59

⁶¹ Macharthur – Seal: 2018:739

⁶² Kent, 1996: 194

⁶³ Goldstein, 2003: 203

samtaler med president Poincare.⁶⁴ Han henviser også til Committee of Imperial Defence hvor en betydelig andel ønsket en vennligere relasjon til Tyrkia.⁶⁵ Denne grunnleggende endringen kan stemme da den konservative britiske regjering i betydelig grad holdt tilbake sine ambisjoner innenfor det Nære Østen. I møte med tyrkiske krav var det nok strategisk begrense egne intensjoner i regionen.

Denne endringen i politikk virker også i større grad å være samstemt internt i den britiske regjeringen og parlamentet, dette i motsetning til splittelser som preget politikken mellom 1921-1922. Macfie nevner videre at utfallet for de allierte i Lausannekonferansen var bedre enn først antatt.⁶⁶ Tyrkia gav deretter de allierte mulighetene til å opprettholde tilstedeværelse i regionen som før 1918 utgjorde det Osmanske riket. Tyrkias avgjørelse om å gjøre de tyrkiske stredene tilgjengelig for gjennomreise av de allierte er et tydelig eksempel på dette.

Storbritannias overordnede holdning og posisjon som følge av Lausannetrakteten kan betraktes som mer tilbaketrukket, men fremdeles ambisiøs. Tilgjengelig informasjon relatert til dette vektlegger i stor grad Curzons innsats ved å utarbeide en nyansert for tilpasningsdyktig politikk i regionen, særlig ovenfor Tyrkia. Etableringen av nye diplomatiske bånd tyder på å ha vært sentrale fra britisk side da tilgangen til deres mandater i Midtøsten var av betydelig verdi. Gjennom etablering av en sterkere regional makt var det nødvendig for britiske myndigheter å holde på eksisterende makt, samt opprettholde stabile internasjonale relasjoner i området. Innflytelsen Storbritannia hadde var ved traktatens signering betraktelig mindre enn ved utgangspunktet i 1920. Det er likevel av verdi å se analysens viktigste funn i sammenheng for å kunne besvare de overordnede forskningsspørsmålene. Det vil gjøres i det resterende siste kapittelet.

⁶⁴ Macfie, «*The straits question*», 1979: 222

⁶⁵ Macfie, «*The straits question*», 1979: 225

⁶⁶ Macfie, «*The straits question*», 1979: 234

3.1 Konklusjon

I denne analysen har Storbritannias overordnede utenrikspolitikk ovenfor de Nære Østen blitt redegjort for. I relasjon til dette har både eldre og nyere forskning på fagfeltet blitt sett i sammenheng med hverandre, dette for å best forstå de aktuelle problemstillingene. Storbritannias utenrikspolitikk ovenfor det Nære Østen mellom 1920 og 1923 var påvirket av flere faktorer. Både interne og eksterne faktorer var medvirkende i å forme og utvikle politikken som ble gjeldende i regionen. Storbritannias involvering i regionen i dette tidsrommet har videre illustrert det sammensatte forholdet mellom selvstendige nasjonale ambisjoner samt behovet for internasjonal lojalitet. Intensjonene Storbritannia hadde i regionen tyder på ha vært varierte, dermed preget av både selvstendige ambisjoner, samt internasjonalt samarbeid. Likevel tyder Sèvres traktaten på at Storbritannia ønsket konsolidering av imperialistisk makt, særlig i Midtøsten, men også kontroll over det Osmanske riket gjennom alliert okkupasjon i området. Det tyder likevel på å ha vært en utvikling med henhold til dette, sannsynligvis på grunnlag av eskalering av konflikt mellom lokale aktører, samt en økende trussel mot europeisk tilstedeværelse i området. Utviklingen som fant sted gjennom de tre administrasjonene i perioden tyder likevel på å ha vektlagt internasjonalt samarbeid i større grad enn tidligere.

Det var gjennom denne analysen ønskelig å fremme en mer sammenhengende forståelse enn det som har vært gjort på feltet tidligere. Det var dermed av interesse å vektlegge de interne diskusjonene knyttet til utenrikspolitikken som ble utøvd i regionen på dette tidspunktet. Rollen som Lloyd Georges regjering spilte i utformingen og utviklingen av utenrikspolitikken tyder på å ha vært betydelig. Likevel har det gjennom nylig tilgjengelige kilder blitt illustrert at utenrikspolitikken under nettopp Lloyd George trolig var preget av egenrådige avgjørelser. Dette kan blant annet illustreres gjennom hans fall i 1922, til dels på grunnlag av hans initiativ til eskalering i Chanak. Storbritannias intensjon og interesse i regionen spiller en sentral rolle med hensyn til hvordan utenrikspolitikk ble etablert og utviklet. Som nevnt er det indikasjoner på at aspekter av utenrikspolitikken, særlig mellom 1920-1922 var preget av Lloyd George avgjørelser som tyder på å ha hatt manglende støtte innenfor egen regjering og parlament.

Den tilgjengelige informasjonen på fagfeltet virker å vektlegge de overordnede idealene til det britiske imperiet som på dette tidspunktet fremdeles var en betydelig prioritet for Storbritannia. Gjennom de separate avtalene som fungerer som periodens ytterpunkter, tyder britiske myndigheters interesser å være sentrert på opprettholdelsen av regional makt, særlig med hensyn til kolonial kontroll. Dette tyder likevel på å ha vært en varierende motivasjon under de tre administrasjonene i perioden. Lord Curzon tydet likevel på å spille en sentral rolle i å vektlegge behovet for tilgang til imperiets viktigste områder. Det er likevel av verdi å merke at britisk utenrikspolitikk i denne perioden tydet på å også være preget av mer internasjonalt samarbeid, særlig gjennom de alliertes lojalitet. Til tross for imperialistiske motivasjoner, tydet Storbritannias utenrikspolitikk på dette tidspunktet også å være preget av ønske om fred. Om det ikke var tilfellet ville trolig britisk involvering i den gresk-tyrkiske krigen samt Chanak krisen blitt offensiv i større grad.

Storbritannias intensjoner med Tyrkia har også blitt undersøkt. Med utgangspunkt i Sèvresavtalen utøvde Storbritannia samt de allierte betydelig kontroll i regionen, dette hovedsakelig gjennom sin kontroll over det svekkede Osmanske riket og dets regjering og sultanat. Det er likevel indikasjoner på at Storbritannia ikke var fullstendig forberedt på en eskalerende konflikt med de tyrkiske nasjonalistene. Dette var trolig på grunnlag av mangelen på kunnskap om Kemal Atatürks geopolitiske bevegelser. Det er likevel sentralt å påpeke at Storbritannias overordnede holdning ovenfor Tyrkias nasjonalister kan forstås som nyansert, dette da holdningene ovenfor tyrkisk selvbestemmelse ble forbedret mot etableringen av Lausannetraktaten.

Britisk utenrikspolitikk i det Nære Østen mellom Sèvresavtalen og Lausannetrakten virker å representere et mindre vendepunkt. Både ytre og indre faktorer la grunnlag for en utenrikspolitikk som var preget av en rekke ulike hensyn som måtte betraktes. Likevel må Storbritannias motivasjoner og intensjoner i det Nære Østen forstås i sammenheng med en bredere historisk kontekst. Britisk involvering i regionen ved mellomkrigstidens begynnelse illustreres likevel mindre endringer som over tid ble større. Med utgangspunkt i Lausannetraktatens premisser ville britisk utenrikspolitikk i regionen rette sin oppmerksomhet lenger øst mot eksisterende mandater. Den nye traktaten kan sees i sammenheng med etableringen av en ny britisk holdning ovenfor regionen. Britiske myndigheter gav etter for retten til lokal selvbestemmelse, samtidig

som behovet for konsolidering av makt i Midtøsten økte. I sin helhet tyder den britiske utenrikspolitikken på å være preget av flere intensjoner og motivasjoner med fokus på britisk innflytelse og makt samt opprettholdelsen av fred.

Litteraturliste

Primærlitteratur

- «The treaty with Turkey – 04.08.1920» volum 41

<https://hansard.parliament.uk/Lords/1920-08-04/debates/672b1e04-38eb-4f0d-8bb4-8f1410e82033/TheTreatyWithTurkey?highlight=turkey#contribution-b6a96a68-ef61-44b7-9995-945b1ff517f3>

- «Near East – 04.08. 1922» Volum 157

<https://hansard.parliament.uk/Commons/1922-08-04/debates/e8c2fe25-f736-4f36-bd19-4375874f4b5b/NearEast?highlight=turkey#contribution-da7fc858-81d2-48d4-bf17-6b21b0d14c3e>

- «Greeks in Asian Minor – 01.07.1922» Volum 51

<https://hansard.parliament.uk/Lords/1922-08-01/debates/1e5c2d15-4a66-4d61-8df5-3a9674140751/GreeksInAsiaMinor?highlight=greece#contribution-d102d1b5-7f12-4ce6-b068-38effb8a123d>

- «Supply – 20.03.1923» Volum 161

<https://hansard.parliament.uk/Commons/1923-03-20/debates/fa34815b-5d32-4206-bdd0-fc9ab123db3b/Supply?highlight=lausanne#contribution-0bc93f08-1e87-4488-a18b-fa94d86469e8>

- Cabinet conclusion 1. The turkish peace treaty. 6 januar 1920

<http://filestore.nationalarchives.gov.uk/pdfs/small/cab-23-20-cc-1-20-1.pdf>

- Cabinet Conclusion 1. The Greco-Turkish Situation. 7 september 1922

<http://filestore.nationalarchives.gov.uk/pdfs/small/cab-23-31-cc-48-22-1.pdf>

- Cabinet Conclusion 1. The Greco-Turkish Situation. 15 september 1922

<http://filestore.nationalarchives.gov.uk/pdfs/small/cab-23-31-cc-49-22-2.pdf>

- Cabinet conclusion 8. Conference of ministers: Conclusions 1 and appendices I and III. 30. juni 1920

<http://filestore.nationalarchives.gov.uk/pdfs/small/cab-23-21-cc-38-20-21.pdf>

Sekundærlitteratur

- Demirci, Sevtap. (2010). Turco-British diplomatic manoeuvres on the Mosul question in the Lusanne conference , 1922-1923. *British Journal of Middle Eastern Studies* Vol. 37, No. 1. pp. 57-71. Taylor & Francis, Ltd.

-Ferris, John. (2003). Far too dangerous a gamble? British intelligence and policy during the Chanak crisis, September-October 1922. *Diplomacy and statecraft*, 2003-06, Vol.14 (2), p.139-184

- Goldstein, Erik. (2003). The British official mind and the Lausanne conference,1922-23, 14:2, 185-206.

<https://doi.org/10.1080/09592290412331308861>

- Johnson, Gaynor. (2000) Curzon, Lloyd George and the control of British foreign policy, 1919–22: A reassessment, *Diplomacy and Statecraft*, 11:3, 49-71

<https://doi.org/10.1080/09592290008406169>

- Kent, Marian. (1996).The great powers and the end of the Ottoman empire. (2. Utgave). London: Frank Cass.

- Lloyd, T.O. (1993). Empire, welfare state, Europe: English history 1906-1992.The short Ocford history of the modern world. (4. Utgave). Oxford: Oxford university press

- Macarthur-Seal, Daniel, Joseph. (2013). Intelligence and Lloyd Georges secret diplomacy in the Near East. *The Historical journal*, 2013-09, Vol.56 (3), p.707-728

- Macarthur-Seal, Daniel, Joseph. (2018). Turkey and Britain: From enemies to allies, 1914-1939. *Middle Eastern studies*, 2018-09-03, Vol.54 (5), p.737-743

- Macfie, A. L. (1999). British Foreign Policy in the Near East, 1916-1922: Questions of Responsibility. *Balkan studies*, 1999-01-01, Vol.40 (2), p.327-337

-Macfie, A. L. (2002). British views of the Turkish national movement in Anatolia, 1919-1922. *Middle Eastern Studies* Vol. 38, No. 3 (Jul., 2002), pp. 27-46.

<http://www.jstor.com/stable/4284241>

- Macfie, A. L. (1979). The Chanak Affair (September - October 1922). *Balkan Studies*;20, 2; Periodicals Archive Online p. 309-341

-Macfie, A. L. (1979). The straits question: the conference of Lausanne (November 1922-July 1923). *Middle Eastern studies*, 1979-05-01, Vol.15 (2), p.211-238

